

Потребление без растеж или растеж без потребление: Трусове в епохата на пост-растежа

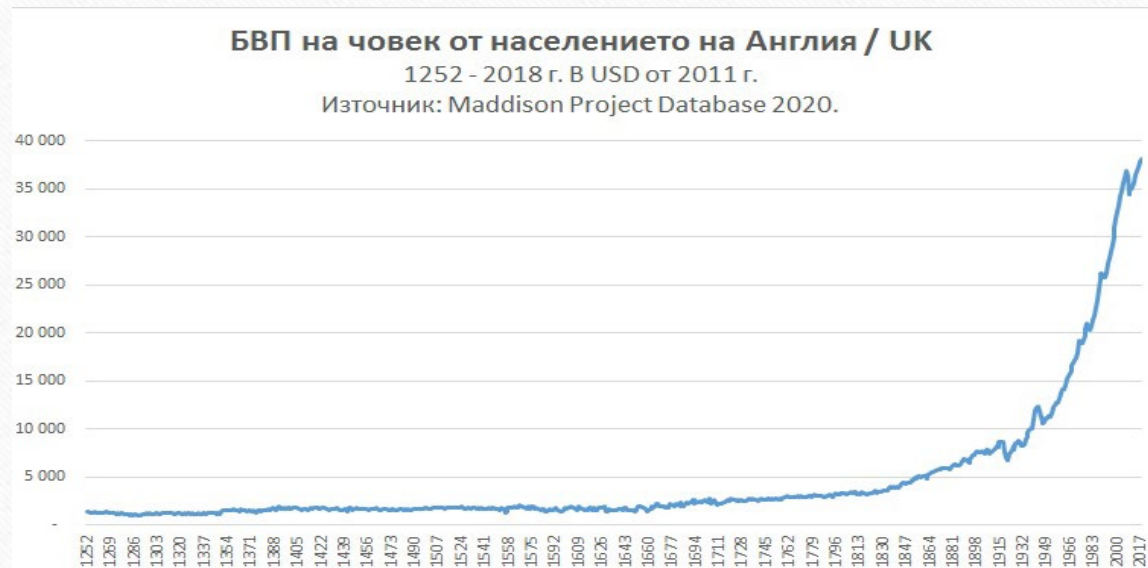
д-р Димитър Събев. 3 май 2022 г.

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Граници на растежа има и в Древността

- *The Limits to Growth* (1972) – научен и културен шок. Нищо ново под Слънцето:
- „Аврам беше много богат с добитък, сребро и злато. Също и Лот, който придружаваше Аврама, имаше овце, говеда и шатри. И понеже **земята не ги побираше да живеят заедно, тъй като имотите им бяха много**, и не можеха да живеят заедно, появи се спречкване... Тогава Аврам рече на Лота: „...Не е ли пред теб цялата земя? Моля ти се, отдели се от мен: **ти ако отидеш наляво, аз ще отида надясно.**“ (Битие 13:1-9).
- Това е било решението и по време на Гръцката колонизация на Средиземно море, и при Великото преселение на народите, и в епохата на Великите географски открития.
- Но вече живеем в **пълен свят** (по Улрих фон Вайцекер) и няма къде да отидем.
- Секуларни цикли. Развитие чрез разрушение. „Имперιοгенезис“ (Питър Турчин 2016)

Безкрайният растеж е политически конструктор

- „Потенциалът за увеличаване на производството очевидно е безграничен“ /**Робърт Лукас**, Чикагски университет/
- „Няма такова нещо като граници на растежа“ /**Роналд Рейгън**, 1983/
- **Фридрих Хайек**, Нобелова лекция: „Трябва да култивираме растежа“.

„Невъзможен, ненужен, вреден“

- **Невъзможен:** физици и инженери като Вацлав Смил (2019) и Джофри Уест (2016).
- **Ненужен:** Ръстът на икономиката не е пряко свързан с ръста на удовлетвореността от живота: Ричард Леард, изследовател на щастието (2006), Робърт Скиделски (2012)
- **Вреден:** Научно и активистко движение за де-растеж и пост-растеж: Тим Джаксън, Кейт Роуърт, Серж Латуш...
- Екологични икономисти след 1970-те: Николас Джорджеску-Рьоген, Херман Дели
- Екосоциалисти. Антрополози. Изследователи на Антропоцена...
- „Традиционни“ бизнес консултанти: проф. Едуард Хес (2010).

Растежът в природата не е безкраен

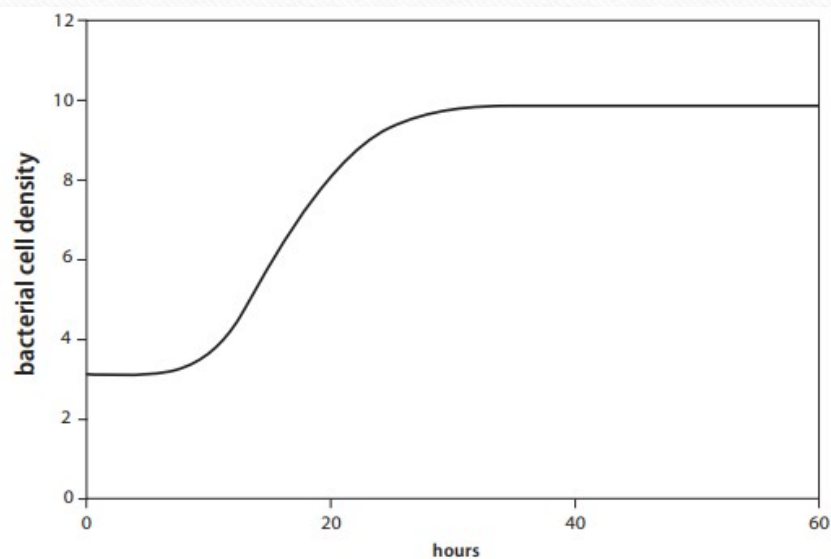

Figure 2.2

Logistic growth of *Escherichia coli* O157:H7. Plotted from data in Buchanan et al. (1997).

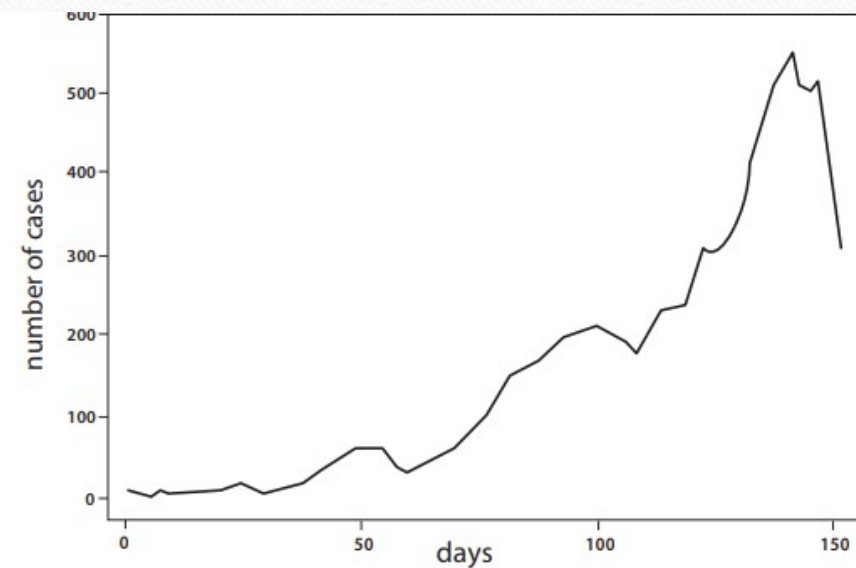
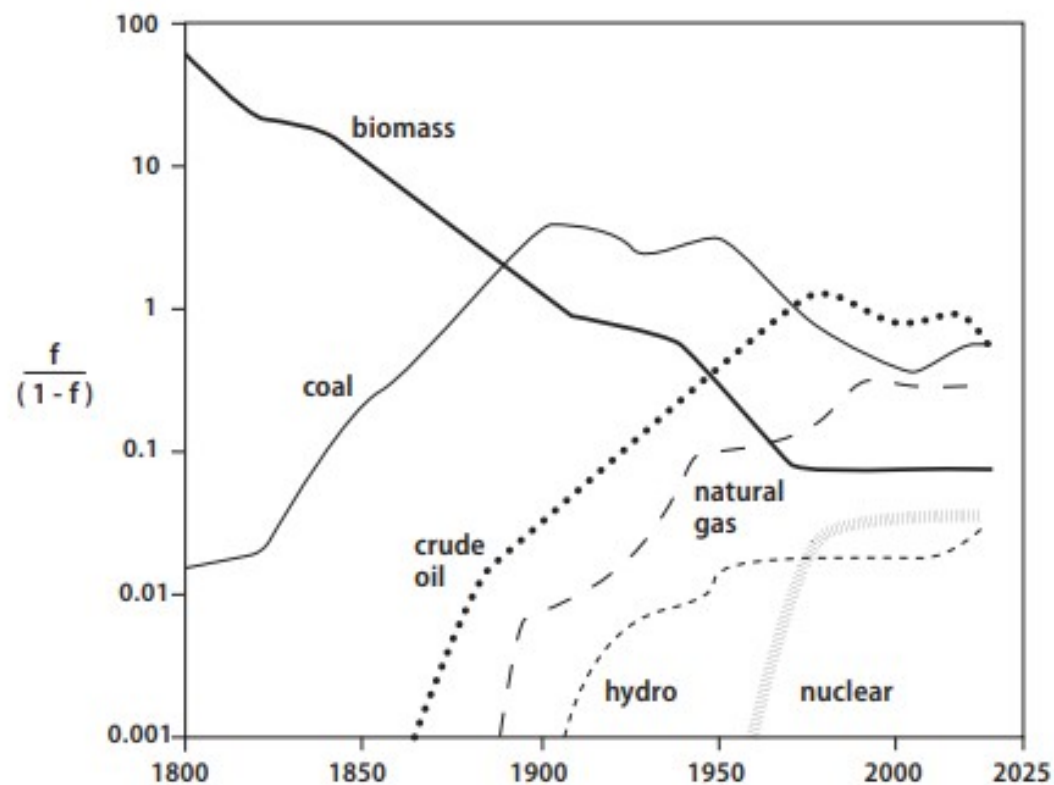

Figure 2.4

Progression of the Hong Kong influenza epidemic between May and September 2009. Based on Lee and Wong (2010).

И технологиите си имат граници /Smil 2019/

Какво ще се случи, ако растежът спре?

- Неравенството ще се почувства болезнено. Огромен натиск за преразпределяне на богатство в страните / Класова война/ и между страните.
- Световната икономика ще се смаже под дълговия товар /растежът осигурява изплащане на лихвите по кредитите/.
- Финансовите пазари ще се сринат: без растеж няма доходност.
- Но технологиите ще оцелеят. Бизнесът няма да изчезне.
- „Отвързване“ (decoupling) на растежа от материалния му отпечатък?

А какво ще се случи на хората?

- **Кейнс**, „Икономически възможности за нашите внуци“: хората ще работят по 15 часа, останалото време ще се занимават с наука и изкуство
- **Дж. Ст. Мил**: отвъд икономиката на растежа е стационарната икономика, в която хората ще работят само колкото е необходимо и ще култивират характера си.
- Какви са хората? Инстинктивни агресори или сътрудничащи същества? **Едуард О. Уилсън** залага на сътрудничеството. **Робърт Саполски** – на агресията.
- И двете неща едновременно. Общество на пост-растежа е възможно, но се нуждае от интелигентен дизайн и управление.
- Де-растеж не означава „намаляване на БВП“, а стремеж към нов вид общество.

Какво са хората?

Сценарии за развитие и растеж

- Общество на Оруел;
- Общество на Хъксли;
- Общество на Мил;
- Общество на Чапек:
 - техно-блаженство;
 - техно-ад;
- Свободно общество на удоволствието и растежа

Кой ще познае бъдещето?

Общество на Хъксли

Общество на Оруел

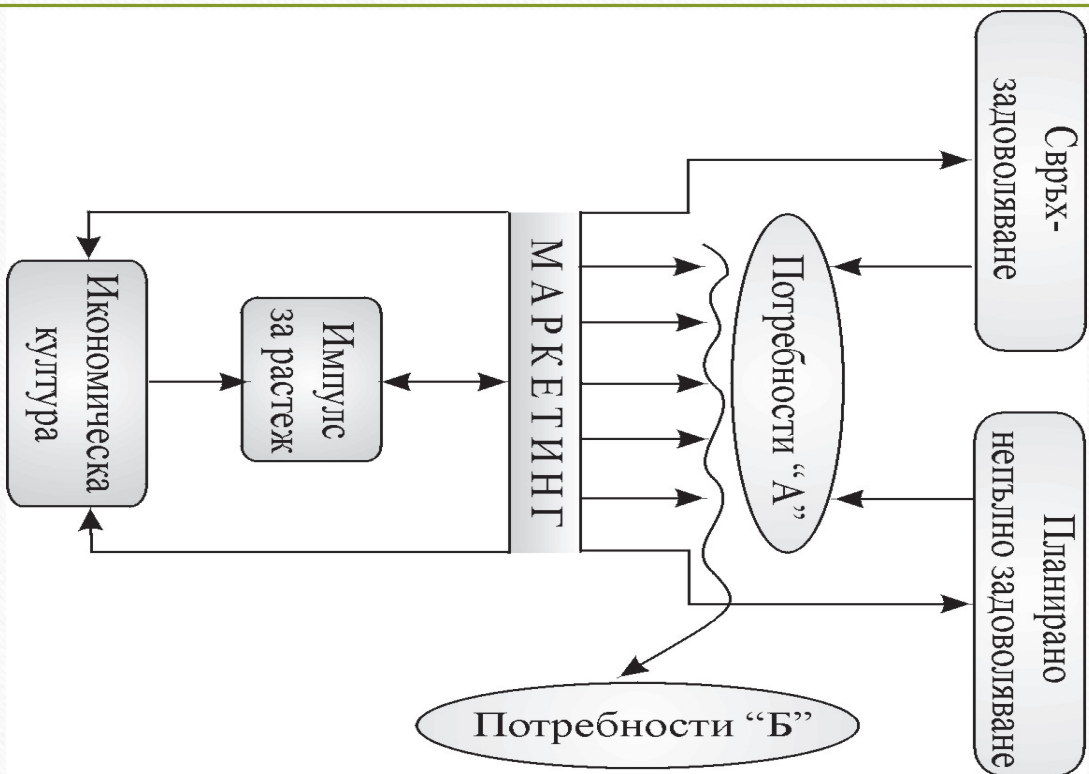
Свободно общество на удоволствието и растежа

- **Свободното общество на удоволствието и растежа** е целта на Западните либерални демокрации – но то не е налична опция в „пълния свят на Антропоцена“. Продължаващото преследване на тази утопична цел може да предизвика перманентна криза, която ще изтласка обществото в състояние на „Оруел“, „Хъксли“ или „Чапек“. Но големите корпорации и маркетинговите практики имат запазен интерес от продължаване на модела на растежа – и подклаждат ирационалната вяра в утопията на безкрайния растеж.
- Ако не намерим път към **потребление без растеж**, ще ни се наложи да преглътнем **растеж без потребление**.

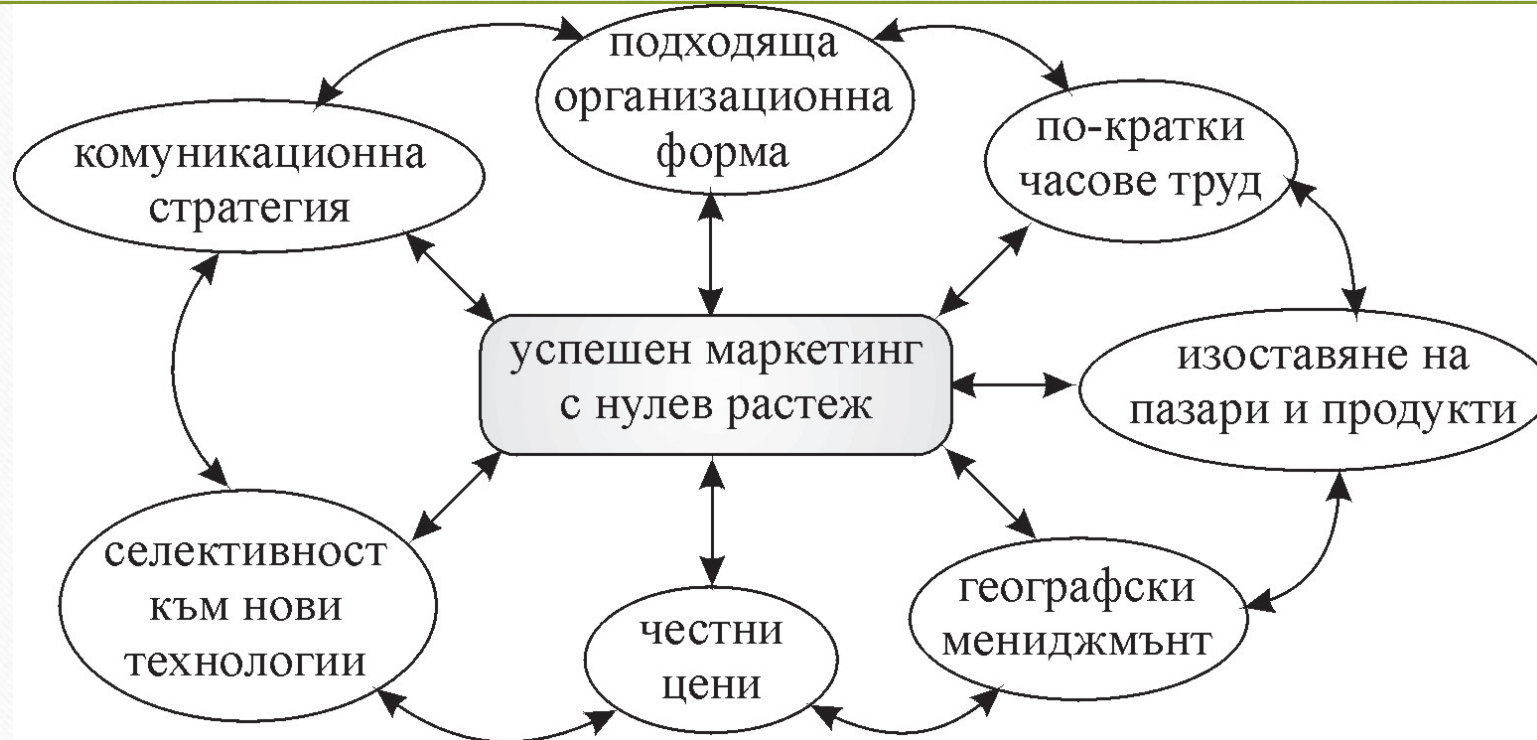
„Тлъстините“ и растежът

- Военно-промишлен комплекс;
- Маркетингова и Рекламна индустрия;
- Планирано разваляне на продукти;
- Спекулативни финансови операции (FIRE); Форекс пазар; Добив на инвестиционно злато.
- Правителствени неефективни разходи (бюрокрация, инфраструктура)
- Може ли да се изрежат „тлъстините“? Акад. Е. Матеев: капиталистическата икономика е като вълк, който влиза в кошарата и удушава много повече овце, отколкото може да изяде.

Растеж чрез маркетинг

Какво може да се направи?

Бизнес успех без растеж

- **Организационна форма:** частни корпорации, кооперативи
- **Работен ден:** 4-дневна седмица или 6-часов ден
- **Изоставяне на пазари и продукти** – ефективен портфейл
- **Географски мениджмънт:** разстоянието има значение!
- **Честни цени** – адекватни заплати, пълна калкулация на разходите
- Не всяка ефективна **нова технология** е за препоръчване /Е. Шумахер.
Трудоемки технологии за развиващи се страни.
- Да не вдигаш **излишен рекламен шум**

„Бащата на маркетинга“ за безкрайния растеж

Tweet

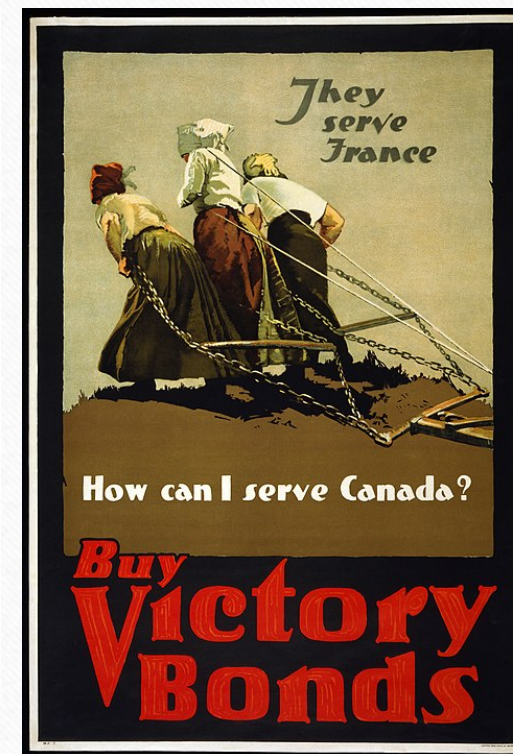

Philip Kotler
@kotl

We need to organize a global “buyer strike.” 1. When people buy less, it reduces inflation. 2. Many people over eat, gain weight and shorten their lives. 3. We buy too much clothing. 4. “Less can be more.” Stop endless buying and growth. Let’s live leaner better lives.

Публично насочване на потреблението / „Побутване“ по време на II СВ

Алтернативата: Консумирай в името на Родината

- Ернест Дихтер (1907-1991): консултира правителството на САЩ как да се справи с „анти-растеж хората“
- Фридрих Хайек: да посветиш Нобеловата си лекция на осъждане на анти-растежа
- Но виж: „Свободно общество на удоволствието и растежа“

Българската ситуация

- Всеобщ фокус върху растежа: лекарство за националните проблеми
- Растежът е бавен и се предлагат хитри начини за повишаването му
- Доктрината за „догонващото развитие“
- *В обществото на пост-растежа, последните страни ще бъдат първи*
- Българското потребление може да се превърне в ролеви модел на Западна Европа:

**Домашна икономика; Избягване на кредити; Скептицизъм към модерното;
Взаимопомощ; Връзка със земята**

- Общностните мрежи в България бързо деградира

При сегашното ниво на неравенство, ръстът на БВП в България е безсмислен

Среден доход на Единия процент и на "долната половина" в България
в евро от 2021 г. (ППС)

Маркетинг и растеж в България

- Силата, с която маркетингът убеждава хората да си купуват продукти е равна на силата на негативното въздействие върху околната среда, след като продуктите са били използвани.
- Хората с по-ниски доходи са по-уязвими за вредни маркетингови въздействия.
- Зеленият маркетинг е начин за по-добро продаване – и нищо повече.

Маркетингът обяснява 40% от „Обществото на боклука“

8 Г. Множествен регресионен модел на индекса на отпадоците

Model Summary^a

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	.521 ^a	.271	.271	1.904	
2	.569 ^b	.324	.323	1.835	
3	.597 ^c	.356	.354	1.791	
4	.613 ^d	.376	.374	1.764	
5	.626 ^e	.391	.389	1.743	
6	.632 ^f	.399	.397	1.732	1.932

a. Predictors: (Constant), Index_Victim_New

b. Predictors: (Constant), Index_Victim_New, Index_Overload

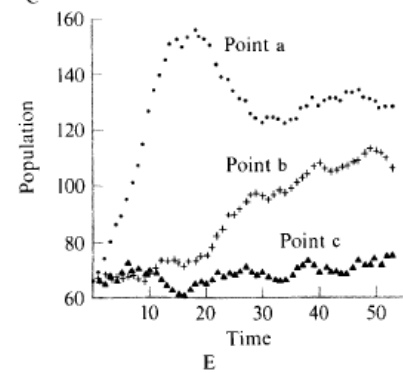
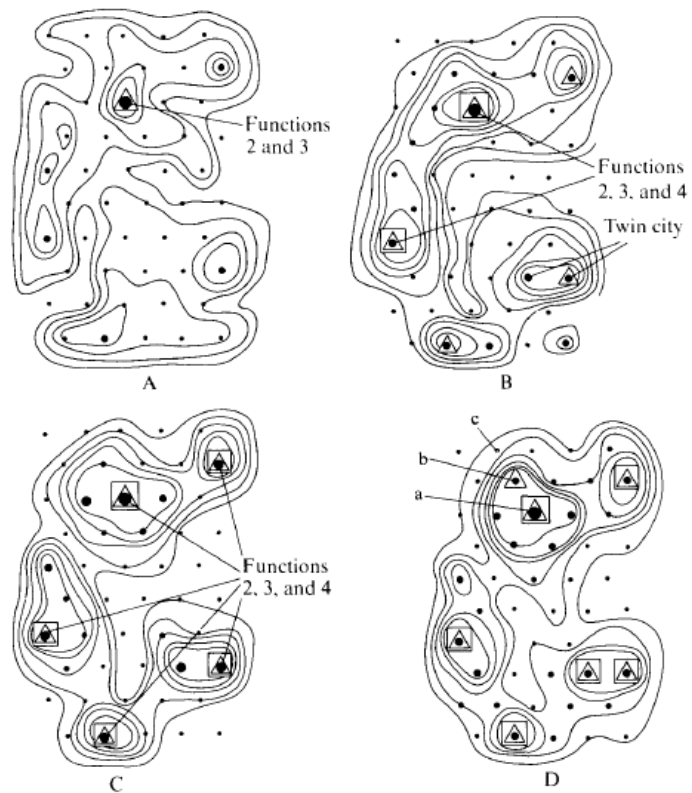
c. Predictors: (Constant), Index_Victim_New, Index_Overload, Index_Responsible

d. Predictors: (Constant), Index_Victim_New, Index_Overload, Index_Responsible, Index_Consumer

e. Predictors: (Constant), Index_Victim_New, Index_Overload, Index_Responsible, Index_Consumer, Index_Children

f. Predictors: (Constant), Index_Victim_New, Index_Overload, Index_Responsible, Index_Consumer, Index_Children, Index_Mistrust

g. Dependent Variable: Index_Waste

Заключителни разсъждения

- Растежът може да е следствие, но не и мотив за политики (с изключение на най-слабо развитите страни).
- „Пазарен успех“ и „Растеж“ са различни неща.
- След време може да изследват и да се опитват да подражават на това, от което сега се отказваме, за да ги „догоним“.
- Световните политици добре разбират, че растежът в богатия свят е достигнал фаза на насищане. Предстои голямо пренастройване.
- Хората реагират положително на „побутване“, ако чувството им за справедливост е удовлетворено.